

ความหมายและสถานะของนักโทษ

3.1 ความหมายและวิเคราะห์ศัพท์

ในการศึกษาคำนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาตามคำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ คือ

1) เรือนจำ หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุม กักขัง ผู้ต้องขังกับสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

2) กักขัง หมายถึง สถานที่ควบคุมกักขังนักโทษเด็ดขาด ที่แยกประเภทแล้ว เพื่อประโยชน์ในการควบคุม และฝึกวิชาขึ้นตามประเภทของนักโทษ

3) ผู้ต้องขัง (Prisoner) หมายความว่ารวมถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก¹

4) นักโทษเด็ดขาด (Convict) หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งได้แก่ คำพิพากษาของศาลฎีกาหรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ ซึ่งคู่ความมิได้อุทธรณ์ ฎีกา ในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ฎีกา ตามกฎหมายรวมถึงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต แม้จำเลยจะมีได้อุทธรณ์ ให้ถือว่าคำพิพากษานั้นจะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษาขึ้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา

¹ พัน สีดา, รวมกฎหมายข้อบังคับและระเบียบการราชทัณฑ์, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2521), หน้า 2.

245 วรรค 2 ต่อมาความหมายของคำว่า "นักโทษเด็ดขาด" นี้ได้ถูกขยายความเพิ่มเติมออกไป โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา (3) ของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน "(3) นักโทษเด็ดขาด หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดและ หมายความว่า รวมถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย" เช่น คำสั่งคณะปฏิรูปให้ลงโทษจำคุกบุคคล เป็นต้น เหตุผลที่ได้มีการขยายความคำว่า "นักโทษเด็ดขาด" ก็เนื่องจาก กฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ยังไม่ได้ กำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ภายหลังจึง เห็นสมควรกำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นนักโทษเด็ดขาด เพื่อให้ได้รับสิทธิ เหมือนนักโทษเด็ดขาดตามคำพิพากษาของศาล²

นักโทษเด็ดขาดนั้น แบ่งออกได้ดังนี้ คือ

- (1) ชั้นเยี่ยม
- (2) ชั้นดีมาก
- (3) ชั้นดี
- (4) ชั้นกลาง
- (5) ชั้นเลว
- (6) ชั้นเลวมาก

นักโทษเด็ดขาดที่เข้ามาใหม่ ให้จัดประเภทไว้ชั้นกลางก่อนการพิจารณาเลื่อน หรือลดชั้น เว้นแต่ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกมาแล้ว และได้รับโทษจำคุกอีกภายในกำหนด 5 ปีนับแต่วันพ้นโทษ ซึ่งไม่ใช่ความผิดลหุโทษ หรือความผิดโดยประมาทให้จัดอยู่ในชั้นเลว

5) เจ้าพนักงานเรือนจำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการในกรมราชทัณฑ์ และอยู่ในระหว่างปฏิบัติงานในเรือนจำ หรือทัณฑสถานนั้น

² ประเสริฐ เมฆมณี , หลักทัณฑวิทยา , หน้า 210.

6) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หมายถึง การปรุ่งแต่งแก้ไข (Rehabilitation) และการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง การฟื้นฟูสภาวะทางร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสถานะทางสังคมของผู้ต้องขังในเรือนจำ³

7) ข้อกำหนดมาตรฐาน หมายถึง เกณฑ์ที่วางไว้เป็นมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งที่เรือนจำจะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

8) ทักษะวิชาชีพสมัยใหม่ หมายถึง แนวทางในการลงโทษและปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ที่เน้นด้านการแก้ไขและฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษทางร่างกาย โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนให้มากที่สุด

3.2 การสูญเสียและการจำกัดสิทธิของนักโทษ

ภายใต้ระบบแห่งกฎหมาย สิทธิเสรีภาพของบุคคลไม่อาจล่วงละเมิดได้ ดังปรากฏตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ได้รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา 22) และบุคคลทุกคนย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน (มาตรา 23) เป็นต้น

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะล่วงละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น กฎหมายพื้นฐานที่จำกัดสิทธิของบุคคล ได้แก่ กฎหมายอาญา ซึ่งกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ดังนี้คือ

- 1) โทษประหารชีวิต เป็นการจำกัดสิทธิในการมีชีวิต
- 2) โทษจำคุก เป็นการจำกัดเสรีภาพ
- 3) โทษกักขัง เป็นการจำกัดเสรีภาพ
- 4) โทษปรับ เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สิน
- 5) โทษริบทรัพย์สิน เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งมีไว้ หรือ

ได้มาจากการกระทำความผิด

³ ประธาน วัฒนวานิชย์ และคณะ , สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในประเทศไทย, หน้า 300.

นอกจากนี้ ยังรวมถึงมาตรการการลงโทษตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ
 อื่นๆด้วย

การลงโทษจำคุกจะเป็นผลให้ผู้กระทำความผิด สูญเสียเสรีภาพโดย
 อัตโนมติ ไม่ว่าจะศาลจะคำนึงถึงสิทธิของผู้กระทำผิดหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น การ
 สูญเสียสิทธิโดยนัยนี้ จึงต้องมีเหตุผลสนับสนุนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขตัด
 แปลงผู้กระทำความผิดและคุ้มครองสังคมเท่านั้น ⁴

ในการพิจารณาคดีลงโทษผู้กระทำผิดนั้น ไม่ว่าจะใช้โทษอย่างไรก็ตาม
 ย่อมทำให้บุคคลสูญเสียสิทธิบางประการ แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) การสูญเสียสิทธิที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย
- 2) การสูญเสียสิทธิอย่างอื่นที่มีได้กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น ผล
 ร้ายจากการต้องโทษจำคุก ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นที่เสื่อมเสียศักดิ์ศรีในสังคม
 ครอบครัวแตกแยก หรือการที่มีใบแดงแจ้งโทษ จะส่งผลทำให้เป็นตราบาปแก่
 ผู้กระทำความผิดไปตลอดชีวิต เป็นต้น

แม้ว่านักโทษจะถูกจำกัดสิทธิบางประการลง เพราะมาตรการคุมขัง
 ในเรือนจำก็ตาม แต่การจำกัดสิทธินั้นจะต้องไม่มากเกินไปจนความจำเป็นที่จะปก
 ป้องผลประโยชน์แห่งรัฐ เพราะสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนั้น
 จะต้องนับเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งข้อจำกัดใดๆที่รัฐจะยกมาอ้างเพื่อโต้แย้งจะ
 ต้องมีความชัดเจน โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของข้อจำกัดนั้น จะต้องเกิดจาก
 นโยบายของรัฐที่ชอบด้วยกฎหมาย ⁵

คำพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด และการลงโทษจำคุกนั้น จะก่อให้เกิด
 เกิดการสูญเสียสิทธิที่สำคัญ 3 ประการ คือ ทรัพย์สิน สิทธิของพลเมือง และ
 สถานะทางสังคม

⁴ Sol Rubin, "Loss and Curtailment of Rights," Crime and Justice, (New York: Basic Books, Volume 3, 1971), p.20.

⁵ Arnold O. Ginnow, Corpus Juris Secundum, (Minn: West Publishing Co. Volume 16 A., 1984). p.515.

สิทธิในทางทรัพย์สินมีความหมายกว้าง โดยปกติทรัพย์สินของนักโทษ จะไม่ได้รับการกระทบกระเทือน ยกเว้นแต่มีกฎหมายจำกัด

สิทธิของผู้ต้องโทษจำคุก ซึ่งถูกลิดรอนโดยบทบัญญัติของกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่⁶

- 1) สิทธิในทางด้านครอบครัว
- 2) การเข้ารับราชการหรืออยู่ในราชการ
- 3) การจ้างแรงงาน
- 4) สิทธิเลือกตั้ง
- 5) การขอใบอนุญาตจากทางราชการ
- 6) การเข้ารับราชการทหาร
- 7) การเป็นลูกจ้างประจำและชั่วคราว

1) สิทธิในทางด้านครอบครัว

ตามกฎหมายลักษณะครอบครัว ตราเมื่อ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2478 มาตรา 1005(4) ในการฟ้องหย่า ถ้าสามี หรือภริยา ต้องคำพิพากษา ถึงที่สุดให้จำคุก ฯลฯ หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกในความผิดอย่างอื่นเกินกว่า 3 ปี อีกฝ่ายฟ้องหย่าได้ บทบัญญัติในมาตรานี้ ได้ระบุนความผิดที่เป็นเหตุฟ้องหย่าไว้หลายความผิด และรวมถึงความผิดอื่นซึ่งผู้กระทำผิดได้รับโทษจำคุก เกินกว่า 3 ปีด้วย

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 ได้บัญญัติเหตุฟ้องหย่าใหม่ดังนี้ คือ ในมาตรา 1516(2) สามี หรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าจะความประพฤตินั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

⁶ ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ , สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในประเทศไทย, หน้า 313 -321.

ข) ได้รับความดุกถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คงเป็นสามี หรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วต่อไป หรือ

ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยามาคำนึง

มีข้อสังเกตว่า เหตุหย่าในกฎหมายใหม่มีขอบเขตกว้างขวางกว่าตามกฎหมายเก่า ดังจะเห็นได้จากคำว่า "ความประพฤติชั่ว" ซึ่งเป็นปัญหาในการนิยามความหมายเพราะมีความหมายกว้าง

ในหลายๆรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาที่คัดค้านคิดว่า แนวโน้มของอาชญากรรมเป็นเรื่องที่กำเนิดโดยธรรมชาติ (Congenital) จึงห้ามมิให้นักโทษที่กระทำคามผิดเป็นนิสัยมีครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้น กฎหมายในอย่างน้อย 9 รัฐยังได้เห็นชอบในการตอน (ทำหมัน) นักโทษของตน ซึ่งได้พิจารณาเป็นพิเศษแล้ว⁷

2) การเข้ารับราชการ หรืออยู่ในราชการ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 24 บัญญัติว่า ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้ (10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

นอกจากนี้ กฎ ก.พ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2518 ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ว่าด้วยการกระทำ ความผิดที่กำหนดชัดแจ้ง

⁷ Sheldon Krantz , The Law of Correction and Prisoners Rights , 2nd ed, p.215

ข้อ 1 การกระทำอาญาจนได้รับโทษจำคุก หรือโทษหนักกว่าโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ กฎ ก.พ นี้ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ซึ่งผู้มีอำนาจบรรจุข้าราชการพลเรือนสามัญ ตามมาตรา 86 หรือผู้บังคับบัญชาตาม มาตรา 92 วรรค 3 สามารถสั่งลงโทษทางวินัยโดยสั่งให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกโดยไม่สอบสวนก็ได้

ในหลายรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา นักโทษที่ถูกพิพากษาว่าได้ก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงจะไม่มีคุณสมบัติทั้งทางตรง และทางอ้อมในการดำรงตำแหน่งของรัฐทุกตำแหน่ง ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสาธารณชนมากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิด

3) การจ้างแรงงาน

ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ 2515 ข้อ 47(6) ในกรณีที่ลูกจ้างประจำต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก นายจ้างมีสิทธิเลิกจ้างได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยให้ มีข้อน่าสังเกตว่า คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในประกาศนี้ ไม่ยกเว้นกรณีกระทำความผิดโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในข้อสอง

4) สิทธิเลือกตั้ง

พระราชบัญญัติเลือกตั้งหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติเลือกตั้ง พ.ศ 2499 ลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ 2499 บัญญัติว่า มาตรา 16 ผู้เลือกตั้งต้องมีใช้เป็นผู้คุมซึ่งอยู่ตามหมายของศาลในวันเลือกตั้ง ทั้งต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา 17 และไม่ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 18

ในปัจจุบัน สิทธิเลือกตั้ง และการสมัครรับเลือกตั้งของผู้ต้องขังถูกจำกัดโดยบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ 2521 มาตรา 93 และมาตรา 96 ดังนี้

มาตรา 93 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

(4) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 96 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

(4) ต้องคำพิพากษา หรือ คำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก และถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งนั้น

(5) เคยต้องคำพิพากษา หรือ คำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

5) การขอใบอนุญาตจากทางราชการ

(ก) ตามพระราชบัญญัติรณคดี พ.ศ. 2522 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2522

มาตรา 47 ผู้ขอใบอนุญาตขับรถ ตามมาตรา 43 (2) (3) (4) (5) หรือ (6) ต้องมีคุณสมบัติตาม (3) คือ ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หรือถูกเจ้าพนักงานเปรียบเทียบปรับตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป สำหรับความผิดเกี่ยวกับการขับรถอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ เว้นแต่จะพ้นโทษครั้งสุดท้ายไม่น้อยกว่าหกเดือนแล้ว

(ก) ฝ่าฝืนสัญญาณจราจร หรือเครื่องหมายจราจร

(ข) ในขณะเมาสุรา หรือเมาอย่างอื่น

(ค) ในลักษณะกีดขวางการจราจร

(ง) ใช้ความเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด

(จ) โดยประมาท หรือน่าหวาดเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคล

หรือ ทรัพย์สิน

(ฉ) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัย หรือความเดือดร้อนของผู้อื่น

มาตรา 48 ผู้ขอใบอนุญาตขับรถตามมาตรา 43(4) หรือ(5) ต้อง

(3) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 47(3)

มาตรา 49 ผู้ขอใบอนุญาตขับรถตามมาตรา 43(3) หรือ (5) ต้อง

(3) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม มาตรา 47(3)

(8) ไม่เคยเป็นผู้ได้รับโทษจำคุกโดยพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ในความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานลักทรัพย์ และความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานรับของโจร และความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือโดยคำสั่งที่ชอไปด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี

มาตรา 50 ในกรณีที่ผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามมาตรา 43(4) หรือ

(5) เป็นผู้ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 48(8) แต่พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า

(1) หกเดือนสำหรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่เกินสามเดือน

(2) หนึ่งปีสำหรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่เกินสามเดือน แต่คดีนั้นเกี่ยวกับการใช้รถกระทำความผิด หรือ

(3) หนึ่งปีหกเดือน สำหรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาเกินสามเดือน แต่ไม่เกินสามปี

และได้ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียน โดยชี้แจงถึงเหตุผลที่ตนต้องโทษ พร้อมกับแสดงหลักฐานว่าตนเป็นบุคคลที่มีความประพฤติเรียบร้อย ควรไว้วางใจให้ขับรถขนส่งสาธารณะได้ ให้นายทะเบียนดำเนินการสอบสวนคำร้องดังกล่าว

(ข) พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ขออนุญาตไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 9 พ.ศ. 2522 ข้อ 4 ผู้ใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนตามกฎหมายนี้ ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(6) ไม่มีชื่อเสียงในทางทุจริต หรือเสื่อมเสียทางศีลธรรม หรือมีพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม

มีข้อสังเกตว่า กฎกระทรวงฉบับนี้มิได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องโทษจำคุกไว้อย่างชัดเจน แต่ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

6) การเข้ารับราชการทหาร

ตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2492 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497

มาตรา 14 บุคคลดังต่อไปนี้ ให้ลงบัญชีทหารกองเกินไว้ แต่ไม่เรียกเข้ากองบัญชาการในยามปกติ คือ

(9) บุคคลซึ่งเคยต้องคำพิพากษาของศาลครั้งเดียวมีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปก็ดี หรือต้องคำพิพากษามาหลายครั้งมีกำหนดโทษจำคุกรวมกันตั้งแต่สิบปีขึ้นไปก็ดี หรือบุคคลซึ่งเคยต้องคำพิพากษาของศาลให้ส่งตัวไปอยู่ในเขตที่อื่นมีกำหนดก็ดี

มาตรา 21 บุคคลดังต่อไปนี้ ไม่ต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอ ตามมาตรา 16 มาตรา 18 หรือมาตรา 19 คือ

(1) สามเณรเปรียญ

(2) ผู้ที่อยู่ในระหว่างควบคุม หรือคุมขังของเจ้าหน้าที่

มีข้อน่าสังเกตว่า กฎหมายไทยมีบทบัญญัติในเรื่องการเข้ารับราชการทหาร ในลักษณะสัດหย่นกว่ากฎหมายของบางรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา และมีได้ห้ามผู้เคยต้องขังเข้ารับราชการทหารโดยเด็ดขาด

7) การห้ามบุคคลซึ่งเคยต้องโทษจำคุกในคดีอาญา เป็นลูกจ้างประจำและชั่วคราว

คณะรัฐมนตรีได้เคยมีมติ เมื่อ 26 มกราคม พ.ศ. 2511 มิให้ผ่อนผันให้แก่บุคคลที่เคยต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาในความผิด ซึ่งกฎหมายให้ถือเอาการกระทำโดยทุจริต เป็นองค์ประกอบความผิดเข้าเป็นลูกจ้างของส่วนราชการ

ต่อมา กระทรวงการคลังได้มีบันทึกเสนอความเห็นในเรื่องนี้ โดยเทียบกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 24 (10) แล้วเห็นว่า ก.พ. อาจยกเว้นให้เข้ารับราชการได้ และเสนอหลักเกณฑ์ในการจ้างบุคคลซึ่งเคยต้องโทษในคดีอาญา เข้าเป็นลูกจ้างของส่วนราชการไว้ดังนี้ คือ

1) ผู้เคยต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หัวหน้าส่วนราชการเจ้าของงบประมาณที่เทียบเท่าอธิบดี อาจพิจารณาจ้างเข้าเป็นลูกจ้างได้

2) ผู้เคยต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อพ้นโทษมาแล้วสองปีแล้ว หัวหน้าส่วนราชการเจ้าของงบประมาณที่เทียบเท่าอธิบดีขึ้นไป อาจพิจารณาจ้างเข้าเป็นลูกจ้างได้

3) ผู้เคยต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในฐานะทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ เช่น ถูกต้องโทษจำคุกฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้ตนเอง หรือผู้อื่นได้ประโยชน์ที่มิควรได้นั้น ห้ามจ้างเป็นลูกจ้างของส่วนราชการ

จะเห็นได้ว่า สิทธิของผู้ต้องโทษจำคุกซึ่งถูกไลดรอน โดยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวมานั้น ย่อมส่งผลอย่างร้ายแรงต่อการกลับเข้าสู่สังคมหลังการปลดปล่อย และสิทธิซึ่งถูกไลดรอนนั้น มิใช่สิทธิซึ่งถูกจำกัดโดยตรงจากโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิด ด้วยการตัดเสรีภาพเพื่อควบคุมไว้ในเรือนจำ